

Pavla Hlaváčková, učo 362951, obor Český jazyk a literatura

Arnošt Procházka

Povídka **Vrah** (1894), ze souboru secesních textů Vteřiny duše (J. Kudrnáč).

A. Pocházka byl nejen autor krátkých prozaických textů, ale také básník silně ovlivněn dekadencí. Mezi jeho knihy patří např. Prostibol duše. Byl přítelem J. Karáska, společně se věnují i kritice. Svého času vedli polemiky se Šaldou. Významným počinem je jeho spolu vydavatelství Moderní revue, která se stala tribunou české dekadentní scény.

Vrah

Povídka je silně ovlivněna smyslovým vnímáním hlavní postavy. Vypravěč popisuje „tíživou atmosféru“. Text je přeplněn přívlastky dokreslujícími atmosféru (vše je dusivé, úmorné, tuhnoucí, úzkostlivé, zmrazené, umdlévající, pošpiněné...). Nic není psáno konkrétně, vše působí jakoby nahodile, ale „opravdově“.

Vypravěč popisuje prostředí, v němž se hl. postava pohybuje, co cítí, co vidí, atd. Je patrná velká citová zainteresovanost a smyslovost vypravěče. „...sál hltavými doušky pootevřených úst svěží vůně“. Vypravěč své postavě přikládá „chorobně podrážděnou fantazii“.

Navrací se k přírodě, ve které hledá spásu, úlevu, odpočinek, únik. Motiv osamění a vyvrženosti se prolíná celým textem. „...zdálo se mu, že je oddělen od ostatního života, ...“. Nejen, že je takto oddělen, ale je i zbaven vědomí lidské konečnosti. Náručí přírody je stejně vřelá jako náručí milenky. Hlavní postava je „podrážděná společností“, nudí ho každodenní stereotyp, všednost. Přesto všechno, se mu přičí myšlenka, že by se stal směšným, ta je mu více než odporná. Vypravěč popisuje vnuknutí pocitu při zahlédnutí dětí se šavlemi. Kde se vojákovi vrací myšlenka na to, že je vrah. Opět se mu vrací obrazy, které ničí a tíží jeho duši. Jsou popisovány s tragičností, děsem, hloubkou, zainteresovaností, strachem.

Usíná (hl. postava) a probouzí se v nový den, kde je cítit vzdech. Nový den má „utonouti v krvi“. Ztratil vědomí a probouzí se na bojišti. (Záhy čtenář pochopí, že se jedná spíše o halucinace, než tradiční plynutí reálného času). Uvědomuje si, že byl ochoten zabít, aniž by se ho to osobně týkalo. Zabíjel, přestože ani nebyl napaden. Stále se mu vrací onen osudový okamžik, kdy zabil a spáchal tím nejen zločin na muži, ale i na sobě. Je konfrontován s jeho

smrtí, která se odkrývá ve své nahotě a ponížení. Není schopen nést tíhu vlastního svědomí, totiž toho, že zabil muže od hladových dětí a sedřené ženy. Cítí nutnost a potřebu očištění duše, ale to se jeví jen „jako honba za bludičkou“. Jedinou za války vypálenou ránou zabil.

Text má několik časových rovin. V první se jedná o jakousi meditaci vojáka, který zabil a není schopen se s tím smířit. Zde se nekonkrétně autor vyjadřuje k tehdejším poměrům.

Autor je silně dekadentně ovlivněn, což se samozřejmě projevuje ve výběru nejen jazykového, ale i stylistického materiálu. Dekadentní pocit osamění a marnosti je zde silný. Procházka v této povídce syntetizuje prvky nejen dekadentní, ale i symbolické a mnohdy i naturalistické (např. ve vyjádření „nahého“ úmrtí sedláka). Tyto naturalistické prvky bychom mohli pokládat tedy i za čistě realistické. Nelze opomenout to, že byl silně inspirován nejen severskými autory, ale třeba i S. Przybyszewským, Bourgetem, Huysmansem.

Druhou rovinou je minulost, která se neustále vrací a proniká do přítomnosti, aby připomněla spáchaný zločin. Realita je odsouvána do pozadí (vnější realita je často jen v pouhých závorkách).